

»Zbunjujući sugovornik«: postmoderne teorije društva

Vjeran Katunarić

Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

Postmoderne teorije u sociologiji izbacile su (marksistički) koncept društvenih klasa i (funkcionalistički) pojam društvene strukture–sistema, a u zamjenu preuzele su pojmove aktera, kolektiviteta i kulture iz nekih nesocioloških ili predsocioloških teorija. Postmodernizam u sociologiji razvija se u dva smjera. U smjeru kulturnog relativizma koji načelo Razlike zastupa sa stajališta pragmatizma, dekonstrukcionizma i ahistorizma, što autor opisuje kao »babilonsku situaciju bez Descartesa«. Drugi smjer nosi teorija racionalnog izbora koja, nasuprot prvom, teži izgradnji unitarne teorije, unoseći elemente predsociološkog (utilitarizam) i nesociološkog mišljenja (neoklasični ekonomski model društvenog aktera). Autor kritički razmatra njihove doprinose s obzirom na održivost »znanstvenog programa sociologije« (Boudon; Mouzelis). Posebno raspravlja o nedostacima i prednostima teorije racionalnog izbora u interpretaciji Jamesa Colemana, čiji je pojam »korporativnog aktera« više normativnopravni nego sociološki. Autor iznosi zaključak da oba teorijska pravca ne opisuju nikakvo »post–društvo«, kako ga je najavio Daniel Bell, već u sociologiju prenose jezične aliteracije karakteristične za diskurs interkulturalizma i neoliberalizma. I u sociologiji postmoderni pokušaj predstavlja prije »zbunjujuću« jezičnu igru (Canetti), nego (novu) teoriju (nove) strukture društva.

Ključne riječi: sociologija – postmoderne teorije, sociologija – znanstveni program, teorija racionalnog izbora, relativizam

UVOD

U jednom je eseju Elias Canetti, po uzoru na Teofrasta, opisao pedeset suvremenih ljudskih karaktera, među njima i »zbunjujućeg sugovornika«. Taj »uvijek bira ljude koji ne shvaćaju o čemu govori«, a kada shvate on se povlači. On je načelnik kaosa pa zazire od sređivanja i razumijevanja stvari (Canetti, 1987:33–34).

Lik »zbunjujućeg sugovornika« karakterizira neke težnje postmodernističkih interpretacija društva stoga što one olako odbacuju stare teorije a izražavaju nešto što potiče potrebu za novom teorijom. Poput postmodernističkih umjetnina, ti interpretativni pokušaji unose nove izraze, ili barem nove termine, u klasične i moderne sadržaje. Ali teško je razabrati njihov doprinos. Namjera im je jasna, pa i opravdana, budući da postoji potreba za novim interpretacijama društvenih promjena, osobito ovog razdoblja u kojem su srušeni istočnoevropski režimi. Međutim, ukupan dojam je zbunjujući, budući da bi nova teorija trebala revidirati cjelokupno naslijeđe sociološke misli o društvu zbog (eventualne) činjenice da je društvo izgrađeno na temeljima koji dosad nisu bili uočeni ili se kreće u smjerovima koje »stare« teorije nisu predviđele.

